

Samenvatting

Achtergrond, doelstelling en onderzoeksvragen

Huiselijk geweld is een thema dat hoog op de politieke en maatschappelijke agenda staat. Omdat het in het kader van de aanpak van huiselijk geweld van groot belang is om te kunnen beschikken over recente cijfers en achtergrondgegevens met betrekking tot dit probleem, verzochten de ministeries van Justitie, Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) om een landelijk onderzoek naar de prevalentie en achtergronden van huiselijk geweld op te zetten. Het onderzoek bestaat uit drie deelonderzoeken: een omvangschatting, een onderzoek naar de aard van het huiselijk geweld en de kenmerken en het hulpzoekgedrag van *slachtoffers* en een onderzoek naar de achtergrondkenmerken, het hulpzoekgedrag en de recidive van *plegers* van huiselijk geweld. Deze laatste studie was onderwerp van het onderhavige rapport en kende de volgende doelstellingen:

- inzicht krijgen in achtergrondkenmerken en problematiek van daders van huiselijk geweld;
- inzicht bieden in het hulpzoekgedrag van daders en zo mogelijk in de achtergronden van het huiselijk geweld;
- bepalen in hoeverre daders van huiselijk geweld opnieuw met justitie in aanraking komen.

De geformuleerde doelstellingen zijn vervolgens uitgewerkt in vijf onderzoeksvragen:

- 1 Wat zijn de achtergrondkenmerken van daders van huiselijk geweld?
- 2 Wat voor problematiek (delictgeschiedenis, persoonlijke omstandigheden en persoonlijkheid) kenmerkt daders van huiselijk geweld?
- 3 Wat is het hulpzoekgedrag van daders van huiselijk geweld?
- 4 Wat kenmerkt incidenten van huiselijk geweld volgens de plegers ervan?
- 5 Wat is de recidive van daders van huiselijk geweld?

Huiselijk geweld is gedefinieerd als geweld dat is gepleegd door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer. Deze kring bestaat uit (ex-)partners, gezinsleden, familieleden en huisvrienden. Onder geweld worden alle vormen van aantasting van de persoonlijke integriteit van het slachtoffer verstaan, waarbij geestelijk, lichamelijk en seksueel geweld wordt onderscheiden. Centraal bij huiselijk geweld staat de relatie tussen pleger en slachtoffer en niet de locatie van het gepleegde geweld.

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen zijn twee verschillende onderzoeksgroepen bestudeerd: een groep respondenten uit de algemene bevolking en een groep plegers die vanwege huiselijk geweld met politie en justitie in aanraking zijn geweest. De eerste groep is geworven onder een voor de Nederlandse bevolking representatieve steekproef uit het internetpanel van onderzoeksbureau Intomart, terwijl de tweede onder-

zoeksgroep bestaat uit daders bij wie naar aanleiding van een strafzaak in verband met huiselijk geweld door de reclassering een RISc is afgenomen (het diagnose-instrument dat de reclasseringsorganisaties gebruiken om criminogene factoren bij justitiabelen in kaart te brengen en om hun risico op recidive in te schatten). De eerste vier onderzoeksvragen zijn in beide onderzoeksgroepen bestudeerd, maar de vraag naar de recidive van plegers van huiselijk geweld is alleen in de reclasseringsgroep bestudeerd. Hoewel de onderzoeksgroep uit de algemene bevolking is gebaseerd op een steekproef die met betrekking tot geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonregio een representatieve afspiegeling vormde van de Nederlandse bevolking, moet een belangrijk voorbehoud worden gemaakt bij de generaliseerbaarheid van de resultaten uit deze onderzoeksgroep. De groep die rapporteert over huiselijk geweld is immers een selectie uit deze representatieve steekproef: alleen die respondenten die een eerste vragenlijst invulden en die aangaven in de voorgaande vijf jaar wel eens geweld tegen iemand uit de huiselijke kring te hebben gebruikt, zijn uitgenodigd voor het invullen van een gedetailleerdere, tweede vragenlijst. Vervolgens is binnen de groep respondenten die deze vragenlijst invulde een nadere selectie gemaakt voor de beantwoording van de onderzoeksvragen (zie verderop voor een toelichting). Al met al moeten de resultaten uit de onderzoeksgroep uit de algemene bevolking daarom zeer voorzichtig worden geïnterpreteerd. In principe beschrijven ze uitsluitend de respondenten die aan dit onderzoek meewerkten en zijn generalisaties naar andere plegers van huiselijk geweld vrijwel onmogelijk. De resultaten uit de reclasseringsgroep zijn representatiever en kunnen beter worden gegeneraliseerd. Dit geldt echter alleen voor daders bij wie een RISc wordt afgenomen.

Huiselijk geweld in een onderzoeksgroep uit de algemene bevolking

Onderzoeksgroep en methode

Ten behoeve van het onderzoek naar kenmerken van daders van huiselijk geweld is een screening uitgevoerd in een representatieve steekproef uit het online onderzoekspanel van het onderzoeksbureau Intomart. In deze screening werd respondenten gevraagd aan te geven of zij één of meer van 21 vormen van geweld wel eens hadden gebruikt tegen iemand uit de huiselijke kring. De screeningsvragenlijst is in februari 2008 voorgelegd aan een steekproef van 9.508 personen uit het Intomart online access panel en door 68% van deze respondenten ingevuld. Omdat het aantal allochtone respondenten relatief klein was, is de totale vragenlijst in november 2008 voorgelegd aan 740 nieuw geworven allochtone respondenten. Van hen reageerde 25%. In totaal bestaat de onderzoeksgroep die is gebruikt voor het onderhavige onderzoek naar de kenmerken van daders van huiselijk geweld uit 6.393 respondenten. Een ruime meerder-

heid van de onderzoeksgroep (62,8%) geeft aan nooit huiselijk geweld te hebben gepleegd, terwijl 34,7% zegt ooit minstens één vorm van geweld tegen iemand uit de huiselijke kring te hebben gebruikt. De overige 2,4% van de respondenten weet niet meer of ze ooit huiselijk geweld hebben gepleegd of wil het niet zeggen. Wanneer de laatste vijf jaar worden beschouwd, blijkt dat 12,0% van de respondenten in de voorgaande vijf jaar het plegen van huiselijk geweld rapporteert.

Zowel respondenten die aangeven ooit huiselijk geweld te hebben gepleegd als respondenten die zeggen dit de voorgaande vijf jaar nog te hebben gedaan, rapporteren voornamelijk alleen psychisch geweld te hebben gepleegd of psychisch geweld in combinatie met lichamelijk geweld te hebben gepleegd. Ten opzichte van de totale onderzoeksgroep zijn respondenten die aangeven in de huiselijke kring wel eens geweld te hebben gebruikt vaker een vrouw, ze zijn gemiddeld jonger, hebben vaker een niet-Nederlandse achtergrond en zijn hoger opgeleid dan mag worden verwacht op basis van de verdeling van deze kenmerken in de totale onderzoeksgroep. Over het algemeen gaat het echter om kleine verschillen en alleen de ondervertegenwoordiging van respondenten met een Nederlandse achtergrond q.q. de oververtegenwoordiging van respondenten met een niet-Nederlandse achtergrond kan een middelgroot verschil worden genoemd.

De screeningsvragenlijst vroeg respondenten uitsluitend welke vormen van geweld zij wel eens hadden gebruikt en, als dat in de voorgaande vijf jaar was gebeurd, tegen wie zij dit hadden gedaan. Met een tweede vragenlijst, de dadervragenlijst, zijn kenmerken van plegers van huiselijk geweld in kaart gebracht en is nagegaan wat, vanuit het perspectief van de plegers, de achtergronden van de incidenten van huiselijk geweld waren. Deze vragenlijst werd – opnieuw via het online access panel van Intomart – voorgelegd aan mensen die in de screeningsvragenlijst aan hadden gegeven zich in de voorgaande vijf jaar wel eens schuldig te hebben gemaakt aan geweld tegen iemand uit de huiselijke kring. Van de 670 uitgenodigde respondenten hebben er 456 de vragenlijst ingevuld (een respons van 68%). Na datacleaning resteerde een onderzoeksgroep van 391 respondenten. Een aanzienlijk aantal van deze respondenten rapporteerde uitsluitend enkele lichte vormen van (psychisch) geweld zodat in hun geval niet werkelijk van huiselijk geweld gesproken kon worden. Om binnen de groep die de dadervragenlijst invulde, de respondenten te identificeren die zich schuldig hadden gemaakt aan *evident* huiselijk geweld, is daarom in eerste instantie op basis van type en intensiteit van gerapporteerd geweld een indeling in drie groepen gehanteerd: plegers van incidenteel psychisch geweld, plegers van incidenteel lichamelijk geweld en plegers van structureel geweld. Terwijl deze drie groepen weinig van elkaar verschilden wat betreft hun demografische achtergrondkenmerken werden er wel degelijk verschillen geconstateerd

op de andere achtergrondkenmerken waar de respondenten naar is gevraagd. Het bleken vooral de plegers van incidenteel psychisch geweld te zijn die zich onderscheidden van de twee andere subgroepen. Zij rapporteerden minder slachtoffers, zeiden minder vaak deviante vrienden te hebben (gehad) en waren minder vaak als dader betrokken bij (verbaal) geweld buiten de huiselijke kring. Tot slot was er in deze groep minder vaak sprake van problematisch middelengebruik. Gegeven de kenmerken van het geweld dat deze groep rapporteerde – uitsluitend psychisch geweld, een beperkt aantal verschillende vormen van geweld en vrijwel uitsluitend gericht tegen de partner of de ex-partner – en gezien de verschillen die er bestonden tussen plegers van incidenteel psychisch geweld en de twee andere groepen plegers van huiselijk geweld, is nagegaan in hoeverre de groep plegers van incidenteel psychisch geweld daadwerkelijk kon worden beschouwd als plegers van evident huiselijk geweld. Op basis van de hiertoe uitgevoerde analyses kon worden geconcludeerd dat slechts een klein deel van de groep daadwerkelijk als plegers van huiselijk geweld kan worden beschouwd. Het gaat daarbij om respondenten die vier of vijf vormen van geweld tegen hun slachtoffer rapporteerden, respondenten die drie vormen van geweld rapporteerden waarvan er minstens twee betrekking hadden op een vorm van controle van het slachtoffer en respondenten die hun slachtoffer voortdurend hadden gevolgd of in de gaten hadden gehouden. Dit kan immers als stalking worden beschouwd en is strafbaar. De groep plegers van evident huiselijk geweld in de onderzoeksgroep uit de algemene bevolking bestaat dan ook uit drie groepen: plegers van evident psychisch geweld, plegers van incidenteel lichamelijk geweld en plegers van structureel geweld.

Achtergrondkenmerken van plegers van evident huiselijk geweld

De groep plegers van evident huiselijk geweld bestaat voor zo'n 60% uit vrouwen en is gemiddeld 38 jaar oud. Bijna drie op de vijf plegers van huiselijk geweld in de onderzoeksgroep hebben een Nederlandse culturele achtergrond terwijl ruim een kwart van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse afkomst is. De helft van de onderzoeksgroep heeft een hbo- of universitaire opleiding, terwijl een derde een opleiding op middelbaar niveau heeft en 12,5% een lage opleiding heeft. Hiermee is de groep plegers van huiselijk geweld erg hoog opgeleid; van de totale Nederlandse bevolking heeft ongeveer een kwart een hbo- of WO-diploma. Drie van de vijf plegers van huiselijk geweld werkten op het moment dat het geweld zich voordeed in loondienst of als zelfstandig ondernemer. De 40% van de plegers die niet werkte ten tijde van het huiselijk geweld, was schoolgaand, huisvrouw, werkloos of ontving pensioen of een uitkering. Over het algemeen zeiden plegers van huiselijk geweld ten tijde van het geweld geen financiële problemen of problemen met betrekking tot middelengebruik te hebben gehad.

Ruim een derde van de plegers van huiselijk geweld heeft in de eigen jeugd te maken gehad met geweld in de huiselijke kring. De helft van deze respondenten geeft aan getuige te zijn geweest en eveneens de helft zegt zelf slachtoffer te zijn geweest. Bijna een derde van de plegers die in hun jeugd met huiselijk geweld te maken hadden, geeft aan zowel getuige als slachtoffer te zijn geweest. Een kwart van de plegers van evident huiselijk geweld zegt voorts zich ook buiten de huiselijke kring wel eens schuldig te hebben gemaakt aan geweld. Het grootste deel van deze groep zegt dat het daarbij om verbaal geweld ging, maar een kwart van de groep geeft aan (op zijn minst ook) lichamelijk geweld te hebben gepleegd. Slachtofferschap van geweld buiten de huiselijke kring ligt hoger: ruim de helft van de respondenten zegt buiten de huiselijke kring slachtoffer te zijn geweest van geweld en van deze daders zegt de helft dat het daarbij (ook) om lichamelijk geweld ging. Iets meer dan 10% van de plegers van huiselijk geweld is wel eens met de politie in aanraking gekomen vanwege geweld buiten de huiselijke kring of vanwege andere (niet-gewelddadige) delicten. In totaal is 2% zowel vanwege geweld als vanwege andere delicten met de politie in aanraking geweest.

Huiselijk geweld: omstandigheden en gevolgen

Plegers van evident huiselijk geweld rapporteerden in meerderheid geweld te hebben gepleegd tegen de partner of ex-partner: drie op de vijf plegers van evident huiselijk geweld pleegden dit tegen de partner of ex-partner. Eén op de vijf respondenten vulde de vragenlijst in naar aanleiding van geweld tegen een kind of stiefkind en bijna een kwart van de daders rapporteerde over geweld tegen een ander persoon uit de huiselijke kring. Plegers van structureel geweld vulden de dadervragenlijst significant vaker in voor een kind of een stiefkind dan plegers van incidenteel lichamelijk geweld.

De aanleiding van het geweld is volgens de respondenten in veel gevallen gelegen in ruzie tussen dader en slachtoffer en, vooral voor plegers van incidenteel lichamelijk geweld, in een belediging of kwetsing door het slachtoffer. Daarnaast speelt vermoeidheid en eigen stress bij de pleger in veel gevallen een rol. Eigen alcohol- of druggebruik wordt daarentegen vrijwel niet genoemd als aanleiding voor het huiselijk geweld. Over het algemeen lijkt het huiselijk geweld, in de perceptie van de plegers, weinig directe gevolgen in termen van letsel, absentie of politie-ingrijpen te hebben. Volgens de daders is niet meer dan 5% van de slachtoffers wel eens van school of werk thuisgebleven, terwijl van de plegers zelf 15% naar aanleiding van het geweld één of meer dagen thuis is gebleven van school of werk. Niet meer dan één op de tien daders van huiselijk geweld komt naar aanleiding hiervan in aanraking met de politie en bijna niemand zegt ooit door justitie te zijn vervolgd. Slechts een minderheid van de daders zegt dat het slachtoffer wel eens letsel heeft opgelopen en van de slachtoffers die letsel opliepen, heeft slechts een klein deel

medische hulp gekregen. Volgens de daders beperkte het letsel zich doorgaans dan ook tot letsel waar geen medische hulp voor nodig lijkt te zijn (schaafwonden, blauwe plekken). Naast het feit dat de meerderheid van de daders van huiselijk geweld zegt dat het geweld niet of nauwelijks tot letsel voor het slachtoffer, absentie van school en werk of contact met de politie leidde, geeft in totaal de helft van alle daders aan dat het geweld ook in andere opzichten geen noemenswaardige gevolgen heeft gehad. De andere helft van de onderzoeksgroep noemt daarentegen wel (negatieve) gevolgen: bijna één op de vijf daders zegt dat de relatie met hun partner naar aanleiding van het geweld is verbroken, 18% zegt neerslachtig te zijn geworden en een vrijwel even grote groep (16%) zegt naar aanleiding van het geweld negatiever over zichzelf te zijn gaan denken.

Hulpzoekgedrag van daders van huiselijk geweld

De helft van de plegers van evident huiselijk geweld geeft aan hier met een ander over te hebben gesproken. Over het algemeen zoekt men diegene in de eigen kring en praat men met de eigen partner of met familie en vrienden, maar de helft van de daders die er met anderen over spraken, heeft met een hulpverlener gesproken. Dat betekent overigens niet dat een vorm van formele hulpverlening ook gebruikelijk is: van alle daders die met anderen spraken, heeft ongeveer een kwart hulp van een instantie gekregen. De belangrijkste reden voor daders om over het huiselijk geweld te praten is dat het geweld hen dwars zit. Daarnaast zoekt de helft van deze mensen hulp bij het veranderen van de situatie. Over het algemeen lucht het praten met anderen de daders op en voor een groot deel leveren de gesprekken ook nuttige adviezen op.

Wat betreft hun hulpzoekgedrag lijkt er een aantal betekenisvolle verschillen te bestaan tussen plegers van incidenteel lichamelijk geweld en structureel geweld. In beide groepen zei ongeveer de helft van de respondenten dat zij wel eens met iemand anders over het huiselijk geweld hadden gesproken. Plegers van incidenteel lichamelijk geweld die hier met anderen over spraken, zeggen echter vaker dan plegers van structureel geweld dat zij dit deden omdat ze gewend zijn om met anderen te praten over de dingen die hun dwars zitten. Tegelijkertijd lijken deze daders minder geneigd dan plegers van structureel geweld om hulp te zoeken van officiële instanties. Een groter deel van hen zegt geen hulp te hebben gekregen en hier ook geen behoefte aan te hebben gehad. Van de plegers van incidenteel lichamelijk geweld die er *niet* met anderen praatten geeft daarnaast een groter deel dan in de groep plegers van structureel geweld aan dat zij er nooit met een ander over zouden praten. Gevraagd naar de redenen om niet met anderen over het huiselijk geweld te praten, zeggen plegers van incidenteel lichamelijk geweld vaker dan plegers van structureel geweld dat het probleem is opgelost. Zij geven daarentegen minder vaak als reden dat ze het geweld eigenlijk niet zo'n probleem vinden en lijken evenmin de stelling te onderschrijven dat dit soort voorvallen

bij iedereen wel eens gebeuren. Hoewel zij dus minder vaak officiële hulp zochten en minder bereid lijken te zijn dit te doen dan plegers van structureel geweld lijkt het niet zo te zijn dat ze het gebeurde minder ernstig vinden. Het lijkt er daarentegen op dat deze groep er beter in slaagt zijn problemen zelf op te lossen.

Naast deze verschillen tussen de groepen plegers van incidenteel lichamenlijk geweld en structureel geweld lijkt de groep plegers van structureel geweld op basis van hun antwoorden op de vragen over hun hulpzoekgedrag door een interessante heterogeniteit te worden gekenmerkt. De groep plegers van structureel geweld die wel met anderen praatte over het geweld, lijkt in hun overwegingen om dat te doen in hoge mate op de plegers van incidenteel lichamenlijk geweld die hier met anderen over spraken. Ze zeggen echter minder vaak dan plegers van incidenteel lichamenlijk geweld gewend te zijn om over hun problemen te praten en een belangrijke reden voor deze groep om *niet* met anderen te praten over het huiselijk geweld is schaamte over het eigen gedrag. Er bevindt zich in deze groep dan ook een aanzienlijk aantal daders dat geen hulp heeft gehad van officiële instanties, maar die dat wel graag hadden willen hebben. Tegelijkertijd is er een groep die zegt het huiselijk geweld eigenlijk niet zo'n probleem te vinden. Ook zeggen deze daders vaker van mening te zijn dat dit soort dingen nou eenmaal gebeuren. Voorzichtig concluderend lijkt de groep plegers van structureel geweld enerzijds te bestaan uit mensen voor wie het gebruik van geweld een normale manier is om conflicten op te lossen. Daarnaast bestaat de groep echter ook uit mensen die zich schamen voor hun gedrag, maar die er niet in slagen hun problemen zelf op te lossen en hier graag hulp bij zouden willen krijgen. Op basis van het onderhavige onderzoek kunnen de hier beschreven verschillen tussen plegers van incidenteel lichamenlijk geweld en structureel geweld en de heterogeniteit binnen de groep plegers van structureel geweld alleen met de grootst mogelijke voorzichtigheid worden gepresenteerd. Respondenten is immers niet rechtstreeks gevraagd of zij gewend zijn om met anderen te praten over dingen die hun dwars zitten. Mensen is evenmin rechtstreeks gevraagd of zij het geweld eigenlijk als een probleem beschouwen. Beide stellingen waren antwoordmogelijkheden bij de vragen wat voor mensen de reden was om al dan niet met anderen over het huiselijk geweld te praten. Het onderhavige onderzoek kan deze resultaten niet met zekerheid onderbouwen en daarom wordt benadrukt dat deze bevindingen expliciet moeten worden beschouwd als iets dat onderwerp zou moeten zijn van toekomstig onderzoek.

Een vergelijking tussen mannen en vrouwen in de groep plegers van evident huiselijk geweld

Er blijken meer overeenkomsten dan verschillen te bestaan tussen mannelijke en vrouwelijke plegers van evident huiselijk geweld. Over het algemeen rapporteren vrouwen en mannen in dezelfde mate zich

schuldig te hebben gemaakt aan de 21 verschillende vormen van huiselijk geweld: er bestaan slechts drie significante verschillen. Ten eerste hebben vrouwen vaker dan mannen gedreigd de relatie te verbreken. Voorts zeggen mannen vaker dan vrouwen dat ze het slachtoffer op een pijnlijke of angstaanjagende manier hebben geduwd of vast hebben gegrepen. Vrouwen zeggen op hun beurt weer vaker dat ze het slachtoffer hebben geslagen, geschopt, gebeten of gestompt. Met betrekking tot de andere vormen van geweld bestaan er dus geen significante verschillen tussen mannen en vrouwen. Evenveel mannen als vrouwen zeggen voorts dat het slachtoffer wel eens letsel heeft opgelopen en er bestaan evenmin significante verschillen met betrekking tot de vraag of zijzelf of het slachtoffer wel eens thuis zijn gebleven van school of werk. Meer vrouwen dan mannen hebben naar aanleiding van het huiselijk geweld dat zij pleegden tegen het slachtoffer over wie ze de vragenlijst invulden, wel eens contact gehad met de politie (17,0% respectievelijk 10,6%), maar het gaat om zeer kleine aantallen respondenten en het verschil is niet significant. Over het algemeen bestaan er evenmin significante verschillen tussen mannen en vrouwen met betrekking tot de door hen gerapporteerde aanleidingen voor het huiselijk geweld. Wat wel opvalt is dat vrouwen vaker dan mannen aangeven dat de aanleiding voor het huiselijk geweld een belediging of kwetsing door het slachtoffer was en dat mannen wat vaker dan vrouwen rapporteren dat het geweld gebeurde omdat zij onder invloed van alcohol of drugs waren. In beide gevallen gaat het echter om vrij kleine verschillen. Met betrekking tot de gevolgen die het huiselijk geweld heeft gehad, geven vrouwen en mannen vrijwel vergelijkbare antwoorden en hoewel vrouwelijke daders iets vaker dan mannen met anderen over het geweld praten (55,6% respectievelijk 48,0%), is dit verschil niet significant. Mannen en vrouwen rapporteren daarnaast dezelfde redenen om met anderen over het huiselijk geweld te praten. Vrouwen zeggen weliswaar wat vaker dan mannen dat ze gewend zijn om met anderen te praten over dingen die hun dwars zitten, maar dit verschil is niet significant. Daarnaast geven mannen en vrouwen in vergelijkbare mate aan dat het praten met anderen hun iets heeft opgeleverd, maar mannen zeggen wat dit betreft wel significant vaker dan vrouwen dat ze goed advies hebben gekregen en dat ze ervan hebben geleerd hoe ze anders kunnen reageren. Het aandeel mannelijke daders dat met anderen over het huiselijk geweld sprak en dat hulp van een officiële instantie ontving, is tot slot vrijwel even groot als het aandeel vrouwen dat formele hulp kreeg (26,7% respectievelijk 22,1%).

Huiselijk geweld in een reclasseringspopulatie

Onderzoeksgroep en methode

In het tweede deel van dit onderzoeksrapport worden de achtergrondkenmerken en de problematiek beschreven van daders die vanwege

huiselijk geweld met justitie in aanraking kwamen. Hierbij is gebruik gemaakt van een onderzoeksgroep die naar aanleiding van het door hen gepleegde delict contact heeft gehad met de reclassering en bij wie door de reclassering het instrument 'Recidive InschattingsSchalen' (RISc) is afgenomen. RISc is het diagnose-instrument van de Nederlandse reclasseringsorganisaties waarmee reclasseringswerkers het recidiverisico van delinquenten inschatten en in kaart brengen welke zogeheten criminogene factoren (kenmerken en omstandigheden op een aantal leefgebieden die samenhangen met delictgedrag) aan dit risico ten grondslag liggen. Ten behoeve van het onderhavige onderzoek kon gebruik worden gemaakt van een database waarin alle RISc's zijn opgenomen die van november 2004 tot begin september 2007 door de drie reclasseringsorganisaties zijn gestart. Het gebruik van de RISc-database brengt het voordeel met zich mee dat alle door de drie reclasseringsorganisaties afgenomen RISc's hierin worden opgeslagen. Dit betreft dus geen steekproef, maar een populatiebestand. De groep plegers van huiselijk geweld uit dit bestand vormt daarom (als het goed is) ook de *populatie* plegers van huiselijk geweld die in aanraking komt met justitie en voor wie door de reclassering een voorlichtingsrapportage of re-integratieplan wordt opgesteld. Benadrukt moet echter worden dat niet bij iedere dader een RISc wordt afgenomen. Binnen de groep plegers die met justitie in aanraking komt, zal de onderzoeksgroep daarom naar alle waarschijnlijkheid een 'zwaardere' groep daders zijn.

Nadat uit de RISc-database de RISc's waren geselecteerd die naar aanleiding van een huiselijkgewelddelict waren afgenomen, ontstond een onderzoeksgroep met 9.504 RISc's. Op basis van de resultaten van de RISc kon worden beschreven in hoeverre plegers van huiselijk geweld problemen ervaren op de leefgebieden die met de RISc in kaart worden gebracht. Om meer te weten te komen over het huiselijk geweld naar aanleiding waarvan de onderzoeksgroep met justitie in aanraking is gekomen, is daarnaast een dossieronderzoek uitgevoerd op basis van een random steekproef van 200 daders uit de totale onderzoeksgroep. Tot slot is met gebruikmaking van de methode van de WODC-Recidivemonitor in kaart gebracht in hoeverre daders van huiselijk geweld eerdere justitiecontacten hadden en welk deel van hen opnieuw als verdachte in een strafzaak is vervolgd. Als gevolg van het koppelen van het RISc-bestand aan de databestanden van de WODC-Recidivemonitor bestaat de onderzoeksgroep van het recidiveonderzoek uit 8.877 daders.

Achtergrondkenmerken en problematiek van daders van huiselijk geweld die hiervoor werden vervolgd

Wat vrijwel direct opvalt in de groep plegers van huiselijk geweld bij wie naar aanleiding hiervan een RISc is afgenomen, is dat vrouwen in deze justitiële groep slechts een heel kleine minderheid vormen terwijl de meerderheid van de slachtoffers daarentegen wel vrouw is. Het gaat

voornamelijk om vrouwelijke (ex-)partners: deze groep omvat 67,5% van de totale slachtoffergroep. De twee andere slachtoffergroepen die een relatief groot percentage van de totale groep omvatten, zijn de ouders en schoonouders (samen 10,5%) en de (stief)kinderen (8%) van de daders. Huisvriend(inn)en, andere familieleden en andere personen uit de huiselijke kring (bijvoorbeeld de nieuwe partner van de eigen ex) vormen samen 7% van de totale slachtoffergroep. Voorts heeft een aanzienlijk deel van de plegers van huiselijk geweld die hiervoor met justitie in aanraking kwamen, zich schuldig gemaakt aan lichamelijk geweld waardoor het slachtoffer verwondingen opliep.

Op de meeste leefgebieden afzonderlijk heeft steeds slechts een minderheid van de plegers van huiselijk geweld te maken met criminogene problemen. Zo is het aandeel daders dat op het gebied van huisvesting, inkomen en omgaan met geld, relaties met vrienden en kennissen, druggebruik en emotioneel welzijn met problemen kampt, steeds zo'n 20 tot 30%. De leefgebieden waar de grootste groepen plegers problemen vertonen, zijn denkpatronen en gedrag en – niet verwonderlijk – de relaties met partner, gezin en familie. Daarnaast valt op dat bijna de helft van de plegers van huiselijk geweld problemen heeft met betrekking tot alcoholgebruik en op het gebied van opleiding, werk en leren. Ook hun houding ten opzichte van de samenleving in het algemeen en delictgedrag in het bijzonder is bij twee op de vijf daders van huiselijk geweld aanleiding voor reclasseringswerkers om te spreken van een criminogeen probleem. Gemiddeld wordt de groep daders van huiselijk geweld volgens de reclasseringswerkers die de RISC invulden, op vier leefgebieden gekenmerkt door criminogene problemen.

Wanneer plegers van huiselijk geweld worden vergeleken met daders bij wie naar aanleiding van andere delicten een RISC is afgenomen, blijkt dat de houding van plegers van huiselijk geweld ten opzichte van de samenleving en met betrekking tot delictgedrag niet betekenisvol afwijkt van deze andere daders. Ten opzichte van andere daders hebben plegers van huiselijk geweld daarentegen beduidend minder vaak verkeerde vrienden, hebben ze minder vaak financiële problemen, is er minder vaak sprake van problematisch druggebruik en hebben plegers van huiselijk geweld minder vaak problemen op het terrein van opleiding en werk. Hun alcoholgebruik komt echter overeen met plegers van andere geweldsdelicten en is voor reclasseringswerkers vaker een aanleiding tot zorg dan het geval is bij plegers van niet-gewelddadige delicten. Tot slot vertonen daders van huiselijk geweld in vergelijking met plegers van andere geweldsdelicten even vaak problemen op het gebied van denkpatronen en gedrag, terwijl plegers van niet-gewelddadige delicten zelfs minder vaak problemen op dit gebied vertonen.

De justitiële voorgeschiedenis en recidive van een justitiële groep plegers van huiselijk geweld

Zeventig procent van de daders die vanwege huiselijk geweld met politie en justitie in aanraking zijn gekomen en bij wie naar aanleiding hiervan een RISC is afgenomen, kwam eerder al met justitie in aanraking. Gemiddeld werden deze daders ruim zes keer eerder vanwege een misdrijf vervolgd en ook na hun contact met justitie naar aanleiding van huiselijk geweld komt een deel opnieuw met justitie in aanraking. Binnen twee jaar na de huiselijkgeweldszaak heeft bijna een derde van de daders opnieuw minstens één justitiezaak opgebouwd. Van *alle* recidivezaken in die eerste twee jaar heeft de grootste groep betrekking op een geweldsdelict. Daarnaast staan recidiverende daders van huiselijk geweld ook vaak terecht voor vermogensdelicten zonder geweld, verkeersmisdrijven en relatief lichte delicten zoals vernieling, lichte agressie en delicten tegen de openbare orde. Zedendelicten, overtredingen van de Opiumwet en vermogensdelicten met geweld komen relatief weinig voor. Hoewel plegers van huiselijk geweld die hiervoor door justitie werden vervolgd en bij wie een RISC is afgenomen dus geen onbekenden zijn van justitie, wijken zij wat betreft hun justitiële carrière wel duidelijk af van daders bij wie vanwege andere delicten een RISC is afgenomen. Plegers van huiselijk geweld hebben een aanzienlijk beperktere justitiële voorgeschiedenis en waren ook beduidend ouder toen ze voor het eerst met justitie in aanraking kwamen. De justitiële voorgeschiedenis van plegers van huiselijk geweld kenmerkt zich ten opzichte van die van andere plegers bij wie een RISC werd afgenomen evenwel door een duidelijk groter aandeel gewelds- en verkeersmisdrijven. Ook wanneer zij opnieuw met justitie in aanraking komen – wat minder vaak gebeurt dan bij daders van andere delicten – worden zij vaker vanwege gewelds- en verkeersmisdrijven vervolgd dan recidiverende plegers bij wie naar aanleiding van een ander delict een RISC is afgenomen.

Een vergelijking tussen daders van huiselijk geweld in de algemene bevolking en binnen een justitiële populatie

Het is moeilijk om de resultaten uit de twee in het onderhavige rapport beschreven onderzoeksgroepen met elkaar in verband te brengen. Beide groepen zijn immers heel verschillend van karakter: de groep uit de algemene bevolking werkt vrijwillig mee aan het onderzoek terwijl de kenmerken van de reclasseringsgroep beschreven kunnen worden omdat zij vanwege huiselijk geweld door justitie zijn vervolgd. Bovendien zijn de resultaten in de onderzoeksgroep uit de algemene bevolking op zelfrapportage gebaseerd terwijl de informatie over de achtergrondkenmerken van de plegers die vanwege huiselijk geweld door justitie werden vervolgd, afkomstig is van reclasseringsmedewerkers en uit de officiële

justitiële documentatie. Daarnaast hebben respondenten uit de algemene bevolking over een breed scala aan gedrag gerapporteerd; van relatief lichte vormen van agressie tot ingrijpend, ernstig geweld jegens iemand uit de huiselijke kring. Daders uit de groep reclasseringscliënten zijn daarentegen allemaal door justitie vervolgd vanwege huiselijk geweld. Het gedrag waar zij zich schuldig aan hebben gemaakt, is daarmee waarschijnlijk ernstiger geweest dan een groot deel van het gedrag dat door respondenten uit de algemene onderzoeksgroep is gerapporteerd. Zowel de aard van de onderzoeksgroepen als de methoden van dataverzameling maken het dus moeilijk om beide groepen met elkaar te vergelijken, maar er is desalniettemin een aantal interessante verschillen die om een nadere beschouwing vragen.

Het aandeel mannen en vrouwen in beide onderzoeksgroepen

Een van de meest in het oog springende verschillen tussen de onderzoeksgroepen uit de algemene bevolking en uit de reclasseringspopulatie is dat de eerste groep uit meer vrouwen dan mannen bestaat (57,8% versus 42,2%) terwijl de tweede groep bijna in zijn geheel uit mannen bestaat (93,1% was man). Voorts is de meerderheid van de slachtoffers van de plegers uit de reclasseringsgroep vrouw. De onderzoeksgroep uit de algemene bevolking is niet gevraagd naar het geslacht van het slachtoffer voor wie zij de dadervragenlijst invulden, maar op basis van het aandeel respondenten dat de vragenlijst voor de partner of ex-partner invulde, kan worden aangenomen dat vrouwelijke slachtoffers in deze onderzoeksgroep in ieder geval veel minder oververtegenwoordigd zullen zijn dan in de justitiële onderzoeksgroep (ervan uitgaande dat het in meerderheid om heteroseksuele relaties zal zijn gegaan). Toch bestaat ook de groep plegers uit de algemene bevolking uit plegers van evident geweld, wat betekent dat ook vrouwen aangeven zich schuldig te maken aan gedrag dat zonder meer als huiselijk geweld kan worden beschouwd. Er bestaan echter geen significante verschillen tussen mannen en vrouwen wat betreft de mate waarin zij aangeven dat de aanleiding voor het huiselijk geweld lag in de agressie van het slachtoffer of in pogingen van het slachtoffer om het leven van de respondent te controleren. Het ligt dan ook niet voor de hand om te veronderstellen dat geweld dat in de onderzoeksgroep uit de algemene bevolking door vrouwen wordt gerapporteerd, voornamelijk als reactie op geweld van het slachtoffer zou zijn gepleegd. Bovendien blijkt uit de vergelijking tussen mannelijke en vrouwelijke plegers van huiselijk geweld in de algemene bevolking dat er meer overeenkomsten tussen hen bestaan dan dat er verschillen zijn. De verschillen die er zijn, zijn bovendien in termen van effectgrootte over het algemeen vrij beperkt van omvang. Toch bestaat het huiselijk geweld dat door justitie wordt vervolgd overwegend uit geweld dat door mannelijke daders wordt gepleegd tegen vrouwelijke slachtoffers.

De waarschijnlijkste verklaring voor de sterk uiteenlopende verdeling tussen mannen en vrouwen in beide onderzoeksgroepen lijkt te zijn dat, hoewel zowel mannen als vrouwen zich schuldig maken aan evident huiselijk geweld en dit in de meeste gevallen niet tot letsel leidt, de ernstiger vormen van letsel vaker door mannen worden veroorzaakt waardoor het overwegend mannen zijn die vanwege huiselijk geweld met politie en justitie in aanraking komen. De resultaten van dit onderzoek sluiten hiermee aan op de conclusies van internationaal longitudinaal, epidemiologisch onderzoek.

Problematisch alcoholgebruik en problemen met betrekking tot opleiding en werk in beide onderzoeksgroepen

Opvallend genoeg lijkt in de reclasseringsgroep veel vaker sprake te zijn van problematisch alcoholgebruik dan in de onderzoeksgroep uit de algemene bevolking. Terwijl zo'n 40% van de plegers die vanwege huiselijk geweld door justitie werden vervolgd, problemen heeft op het gebied van alcoholgebruik (en deze problemen naar de mening van de reclasseringswerkers die de RISc invulden ook nog eens te maken hadden met het delict) zegt slechts een minderheid van de daders uit de algemene onderzoeksgroep dat alcoholgebruik een rol speelde in het door hen gerapporteerde huiselijk geweld. Helaas was het niet mogelijk om na te gaan in hoeverre daders in de onderzoeksgroep uit de algemene bevolking hun eigen middelengebruik verzwijgen of bagatelliseren, maar het zou interessant zijn dit in een vervolgstudie te doen. Als het klopt dat alcoholgebruik in een algemene onderzoeksgroep, waar huiselijk geweld niet vaak tot letsel leidt, een beperkte rol speelt terwijl het in een justitiële onderzoeksgroep, die veel vaker letsel veroorzaakte, een aanzienlijk probleem is, dan zou het kunnen dat alcoholgebruik een rol speelt bij het uit de hand lopen van ruzies en conflicten.

Een laatste opvallend verschil tussen daders uit de algemene onderzoeksgroep en uit de reclasseringsgroep heeft betrekking op opleiding en werk. 40% van de reclasseringsgroep heeft een criminogeen probleem op het gebied van opleiding en werk terwijl de helft van de bevolkingsgroep een hbo of universitaire opleiding heeft. Werk lijkt in deze groep ook geen probleem te zijn geweest. Een verklaring voor dit verschil kan op verschillende terreinen liggen, maar er zijn aanwijzingen dat hoog opgeleiden meer bereid zijn geweest deel te nemen aan het onderzoek en meer bereid zijn geweest over hun ouderschap te rapporteren. Dit benadrukt nogmaals dat de resultaten uit de onderzoeksgroep uit de algemene bevolking zeer voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd.

Slotconclusie

De belangrijkste conclusie van deze studie lijkt te kunnen zijn dat zowel mannen als vrouwen zich schuldig maken aan evident huiselijk geweld. Hoe onaangenaam en ingrijpend ook, dit leidt niet vaak tot ernstige gevolgen in termen van letsel, absentie van opleiding en werk of ingrijpen door politie en justitie. Wanneer dat laatste wel gebeurt, is er doorgaans sprake geweest van geweld dat letsel tot gevolg heeft en in de meeste gevallen is het daarbij de vrouwelijke partner die het ernstigste letsel oploopt. Dat het in dit geval om een groep daders gaat die vrij deviant gedrag vertoont, wordt nog onderstreept door de constatering dat de groep daders die vanwege huiselijk geweld door justitie werd vervolgd (en bij wie een RlSc werd afgenomen) geen onbekenden waren van justitie. De meeste Nederlanders hebben immers geen geregistreerde justitiezaken, laat staan dat ze er op gemiddeld 38-jarige leeftijd al zes hebben voordat ze vanwege huiselijk geweld worden vervolgd. Eén van de belangrijkste vragen voor vervolgonderzoek lijkt dan ook te zijn welke kenmerken van daders, slachtoffers en voorvallen van huiselijk geweld verband houden met het escaleren van huiselijk geweld.